

Оперативна оцінка доцільності надання грошової допомоги Краматорська громада, Донецька область

Березень 2024 року

Україна

КЛЮЧОВІ ТЕЗИ

Більшість опитаних споживачів визначили **Краматорськ містом, де вони зазвичай купують основні продукти харчування та засоби гігієни** (35 із 42) та **знімають готівку** (41 із 42).

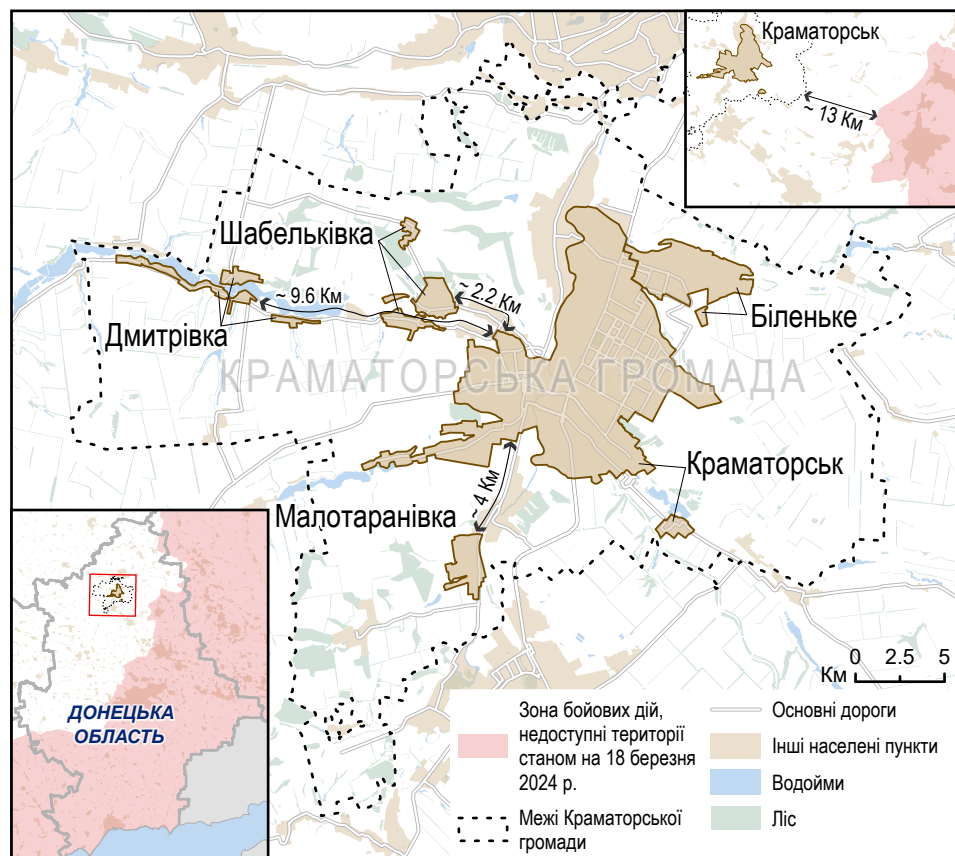

Опитані споживачі відзначили **доступність усіх основних продуктів харчування та засобів гігієни** (за винятком дитячих товарів) у всіх досліджених населених пунктах. Водночас, за їхніми словами, матеріали для ремонту житла були лише у м. Краматорськ.

Більшість споживачів (29 із 42) повідомила про відсутність проблем з фізичним доступом до ринку. Основним безпековим бар'єром був **страх обстрілів** (33 із 42 споживачів) та **активних бойових дій** (7 із 7 роздрібних торговців).

Карта 1: Досліджені населені пункти Краматорської громади та відстань від них до м. Краматорськ, де більшість респондентів, за їх словами, мають доступ до готівки та ринків.

КОНТЕКСТ ТА ОБҐРУНТУВАННЯ

Краматорська громада розташована в межах **13 км від лінії фронту** в Донецькій області. Роками громада є прифронтовою: ще з літа 2014 року по 24 лютого 2022 року лінія фронту пролягала приблизно за 50 км від м. Краматорськ. За інформацією органів влади громади, на її території проживає близько **95 000** осіб, з яких **82 500** – місцеві жителі та **12 500** – внутрішньо переміщені особи (ВПО). Це менше ніж до повномасштабного російського вторгнення 24 лютого 2022 року, коли загальна кількість населення становила близько 233 000 осіб¹.

Опитування проводилося у п'яти населених пунктах: **Краматорську**, яке є центром громади, **Біленькому** та **Шабельківці** – населених пунктах поблизу Краматорська, а також у менших населених пунктах – **Малотаранівці** та **Дмитрівці** (див. Карту 1). Через близькість до лінії фронту ці населені пункти зазнають регулярних артилерійських обстрілів та атак безпілотників, що позначається на повсякденному житті.

Дане дослідження було ініційовано Цільовою робочою групою з питань доцільності надання грошової та ваучерної допомоги (ГВД) з метою оцінки можливості надання грошової допомоги у адміністративному центрі та менших населених пунктах громади. З огляду на безпекову ситуацію надання багатоцільової грошової допомоги (БГД) дозволяє задовольнити базові потреби місцевої громади з мінімальним ризиком для гуманітарних партнерів.

МЕТОДОЛОГІЯ:

Партнери по Цільовій робочій групі Карітас України та Польська Гуманітарна Акція опитали 7 роздрібних продавців та 42 споживачів у 5 населених пунктах Краматорської громади. З огляду на безпекову ситуацію інтерв'ю були проведені телефоном. Збір даних проводився з 18 по 22 березня 2024 року. **Результати оцінки загальної ситуації, представлені у цьому інформаційному бюлетені, слід вважати індикативними.**

Доступ до готівкових коштів та ринків

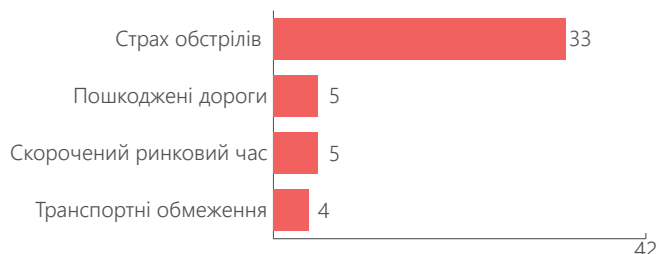
Із 42 опитаних споживачів у Краматорській громаді **35 визначили м. Краматорськ своїм основним місцем придбання товарів**. 32 опитаних мешканців Краматорська 11 повідомили, що добираються до ринків пішки, а 9 – громадським транспортом. Десять з 13 опитаних мешканців менших населених пунктів їдуть до Краматорська громадським транспортом. Решта 6 респондентів ходять пішки на ринки в населених пунктах свого проживання, а одного споживача підвозить сусід на ринок у сусідньому населеному пункті. Із 42 опитаних споживачів 23 витрачають на дорогу до ринку від 20 хвилин до 1 години, а 17 – менше 20 хвилин.

За словами **33 із 42** споживачів, **страх обстрілів був основним безпековим бар'єром у доступі до ринків** (див. Графік 1).

Разом з тим 8 споживачів повідомили, що фактори безпеки не впливають на їх доступ до ринків. Усі 7 опитаних роздрібних торговців зазначили страх розгортання активних бойових дій і обстрілів, а 1 роздрібний продавець додав до основних безпекових загроз страх викрадення та пограбування.

Із 42 респондентів **29 повідомили про відсутність фізичних бар'єрів у доступі до ринку**. Решта респондентів назвали такі фізичні перешкоди, як пошкоджені дороги, що ведуть до ринку (5), скорочені години роботи ринку (5) та відсутність транспорту (4).

Графік 1: Бар'єри споживачів у доступі до ринку

За отриманою інформацією, у **Краматорську 41 із 42** опитаних **мають можливість зняти готівку** (1 респондент взагалі не знімає готівку). Для зняття готівки 37 респондентів використовують банк/банкомат, інші – Укрпошту (1), касу магазину (1) або ж покладаються на доставку пенсії додому (1). Хоча 19 із 42 споживачів заявили, що не мають труднощів зі зняттям готівки, інші споживачі згадали **відсутність готівки в банкоматах** (13) у м. Краматорськ або **відсутність працюючих банкоматів** (5). Важливість готівки підтверджується словами респондентів, згідно з якими половина опитаних споживачів (21) переважно здійснюють покупки готівкою, тоді як 14 респондентів використовують як готівку, так і картку, і лише 6 сплачують здебільшого карткою через POS-термінал. Із 7 опитаних роздрібних торговців 6 (за винятком Дмитрівки) повідомили, що мають доступ до інтернет-зв'язку, 5 – функціонуючий POS-термінал, а 6 магазинів можуть здійснювати прямі банківські перекази. За словами опитаних респондентів з підприємств роздрібної торгівлі, перебої з електропостачанням майже або зовсім не впливають на їхню роботу.²

Наявність та цінова доступність

За інформацією, наданою споживачами, в **усіх досліджених населених пунктах наявні основні продукти харчування та засоби гігієни**, хоча дитяче харчування, підгузки, засоби для нетримання сечі та матеріали для ремонту житла є лише у Краматорську (див. Графік 2).

Графік 2: Найменш доступні товари, за повідомленнями споживачів

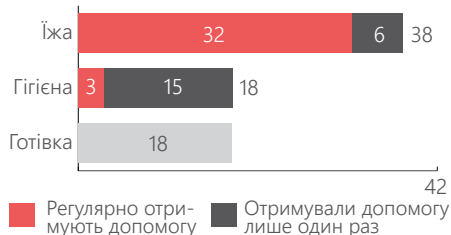

Ця інформація загалом збігається із відомостями роздрібних торговців, які повідомили про наявність основних продуктів харчування та засобів гігієни, а також підтвердили відсутність матеріалів для ремонту житла у невеликих населених пунктах, де проводилося дослідження.

Із 7 роздрібних торговців 6 вважають, що ринок може задовольнити поточний споживчий попит з точки зору обсягів і базового асортименту товарів. Чотири з 7 роздрібних торговців зазначили, що вони можуть підтримувати 7-денний запас основних продуктів харчування та засобів гігієни. Проте двоє не відповіли на це питання, а один роздрібний торговець з Шабельківки не може забезпечити 7-денний запас основних товарів через небезпеку доставки вантажів великими партіями, оскільки великі вантажівки можуть стати мішенню для обстрілів. Деякі роздрібні торговці повідомили про відсутність дефіциту товарів (4) та перебоїв у постачанні (4), а 2 роздрібних торговців з Шабельківки згадали високі ціни постачальників на товари і, як наслідок, труднощі з їх закупівлею³.

Майже всі споживачі (**41 із 42**) зауважили, що **ціни зросли за останні 2-4 тижні**. Високі ціни завадили 37 із 42 респондентів придбати всі необхідні товари. Чотири з 7 роздрібних торговців пропонують можливість придбати товари в кредит, і деякі споживачі нею користуються.

Графік 3: Допомога, яку отримують опитані споживачі

«Багато магазинів перебувають на межі закриття через низьку купівельну спроможність населення. Замовляти товари у постачальників часто не вигідно, оскільки вони доставляють їх за завищеними цінами. Підприємцям вигідніше їздити до найближчого міста (наприклад, Дніпра), щоб купити товар і самостійно його привезти»,

- підприємець у Шабельківці

Із 42 споживачів 38 повідомили, що отримували гуманітарну допомогу у вигляді продуктових наборів принаймні один раз (32 – регулярно), 18 – гігієнічні набори принаймні один раз (3 – регулярно) і 18 – грошову допомогу принаймні один раз (Графік 3).

На питання про бажані форми допомоги **27 із 42** респондентів відповіли, що **надають перевагу грошовій допомозі** насамперед через можливість придбати товари, яких вони потребують. Однак 8 споживачів не мали жодних уподобань, а 5 надали перевагу поєднанню грошової та натуральної допомоги. Лише 2 споживачі обрали допомогу лише у натуральній формі, пояснюючи це тим, що в місцевих магазинах не завжди є необхідні товари, а поїздка до Краматорська на ринок забирає багато часу та коштів (див. Графік 4). Важливо зазначити, що споживачі не обов'язково не бажають більше отримувати допомогу в натуральній формі (див. Графік 3). Скоріше вони хотіли б, щоб додаткова допомога була готівковою.

Графік 4: Уподобання споживачів щодо способу отримання гуманітарної допомоги

Респонденти зазначили, що використовували б грошову допомогу для **купівлі ліків** (26), **оплати комунальних послуг** (8) та/або **купівлі продуктів харчування** (8), **предметів гігієни** (7) та **одягу** (6). Також вони повідомили, що потребують грошей на придбання дров, медичних товарів (інвалідні візки, слухові апарати), палива для автомобілів, оплати стоматологічних послуг та повернення боргів.

Висновки

Дослідження Краматорської громади показало, що ринок загалом функціонує і може забезпечити місцеве населення основними продуктами харчування та засобами гігієни. Шість із 7 роздрібних торговців у менших населених пунктах вважають, що ринок наразі може задовольнити споживчий попит за обсягом та основним асортиментом продукції. М. Краматорськ, як адміністративний центр громади та найбільший населений пункт, забезпечує доступ до товарів, які є обмеженими в менших населених пунктах, а також до фінансових послуг, у тому числі банків, банкоматів та поштових відділень. Краматорськ сполучений з меншими населеними пунктами громадським транспортом, і саме в цьому місті 41 із 42 споживачів повідомили, що мають доступ до готівки, яка є основним способом оплати товарів для половини респондентів.

Фактори безпеки є найбільшим бар'єром для всіх опитаних роздрібних торговців, які побоюються обстрілів та ймовірного розгортання активних бойових дій. Опитані споживачі бояться як самих обстрілів, так і частих повітряних тривог, що попереджають про можливі обстріли. Фінансовий фактор також є дуже важливим для доступу до ринків. Майже усі респонденти (41 із 42) зазначили, що ціни зросли за останні 2-4 тижні, що є перешкодою для більшості споживачів у придбанні необхідних їм товарів.

При ухваленні рішень щодо надання гуманітарної допомоги важливо враховувати думку постраждалого населення. Більшість опитаних споживачів регулярно отримувала продуктові набори (32 із 42), тоді як лише 3 із 42 респондентів повідомили, що регулярно отримували засоби гігієни. Водночас опитування показало, що дві третини місцевих споживачів надають перевагу грошовій допомозі (27) для придбання ліків, оплати комунальних послуг, а також для купівлі продуктів харчування, засобів гігієни та одягу.

Огляд методології

Це дослідження ініціювала Цільова робоча група з питань доцільності надання грошової та ваучерної допомоги (ГВД) з метою оцінки функціональності та доступності ринку на важкодоступних територіях, у тому числі в межах 30 км від лінії фронту, на нових доступних територіях та територіях, що зазнають впливу гострих надзвичайних ситуацій, де реалізація регулярних програм може бути ускладненою. Дані були зібрані членами робочої групи, а саме Карітас України та Польською Гуманітарною Акцією. Структуровані інтерв'ю з ключовими інформантами проводилися по телефону з 18 по 22 березня 2024 року. Інтерв'ю були проведені наступним чином: 2 продавці в Біленькому, 2 продавці та 7 споживачів у Шабельківці, 2 продавці та 6 споживачів у Малотаранівці, 1 продавець та 7 споживачів у Дмитрівці

та 22 споживачі у Краматорську. Усі роздрібні торговці в Краматорську відмовилися від інтерв'ю. Проте Біленьке та Шабельківка є передмістями Краматорська, куди ходить громадський транспорт, тому відповіді роздрібних торговців з цих населених пунктів можуть бути актуальними і для Краматорська.

Отримані результати, представлені в цьому інформаційному бюлетені, ілюструють доступ мешканців до готівки та ринків у цих конкретних населених пунктах, а тому їх слід розглядати лише як індикативні щодо загальної ситуації в громаді.

КІНЦЕВІ ПРИМІТКИ

¹ Цифри та опис гуманітарної ситуації, надані місцевою владою та отримані від ОСНА на запит у лютому 2024 року.

² Дані не включають підприємства роздрібної торгівлі з Краматорська.

³ Там само.